

AZ ÉLELMISZER-TERMELÉS ÉS ÉLELMISZER-KERESKEDELEM KAPCSOLATA CSONGRÁD MEGYÉBEN

Írta: MOHOLI KÁROLY

A mai Csongrád megye központi része kedvező földrajzi helyzeténél fogva ősidők óta fontos kereskedelmi szerepkört töltött be. A megyén keresztül vezető vízi és szárazföldi útvonalak mentén kialakult települések fejlődését nagymértékben elősegítették a vásárok. Ebben az időben azonban a mai értelemben vett élelmiszerkereskedelem még nem volt. Szeged elsősorban az ország különböző részeiből érkezett termékek tranzitját végezte.

A kereskedelmi élet első nagyobb mértékű fellendülése a keleti árucikkek beáramlásával a török idők alatt kezdődött. Hatásukra a megye kereskedői kiváltságokat szereztek, majd kereskedő céheket alakítva a helyi termékeket az ország legkülönbözőbb részein értékesítették. A termékek között azonban alig szerepelt az élelmiszer. Csak söt, nyers és szárított halat, valamint bort szállítottak. Az időközben vásártartási jogot nyert városok az ipari termékek mellett jelentős állatforgalmat bonyolítottak le. Ebben a vonatkozásban Szeged, Hódmezővásárhely, Csongrád és Mindszent tűnt ki. Kereskedelmi gócpontok alakultak, melyek napjainkig megőrizték vonzaskörüket, és bizonyos mértékben még ma is hatást gyakorolnak főként a külterületi lakosság vásárlási szokásaira.

A XVIII. században a vámkedvezmények hatottak élenkítőleg a kereskedelmi forgalomra. A nagyobb arányú fejlődés azonban csak a következő században a vasútak és közutak kiépítésével a hajózás megindulásával kezdődött. A pénzügyi intézetek megalakulása alapot nyújtott a szervezettebb, szélesebb körű kereskedelmi vállalkozásoknak. A vezető helyen álló élelmiszerkereskedelem legfőbb cikkei a gabona, élőállat, szesz, liszt, szalámi és a zsír voltak. A nagyarányú fellendülés az első világháborúval zárult. A következő évtizedben az élelmiszerkereskedelem sok nehézséggel küzdött. A gazdasági válságokat a kereskedelmi élet érzekelte a legkedvezőtlenebbul, ennek következtében, az élelmiszerkiskereskedelem családi jellegűvé vált. Sok üzlet nyílt, de nagyobb részük tókeszegény volt. A falvakban az állami támogatású és szövetkezeti jellegű „Hangya fogyasztási szövetkezetek” működtek, míg néhány városban egy-két tókes vállalkozás is alakult.

A két világháború közötti időszakban fellendült az élelmiszer export. Az állam közvetlen pénzügyi és egyéb segítséggel főleg a paprikaexportot támogatta. Emelkedett a hagyma, zöldség és gyümölcsfélék exportja. A baromfikereskedelem élénkülését jelezte a megyében megalakult két exportvállalat is. A fellendülő kereskedelmi életre azonban bénítólag hatott a II. világháború. A korlátozó intézkedések egész sora lépett életbe és egyre nagyobb szerephez jutott az indokolatlan nyereségre való törekvés.

A felszabadulás első éveiben sem alakulhatott ki megfelelő kereskedelem, mert azt a pénzromlás, a készletek rejtegetése, a spekulációs tevékenység nagymértékben hátráltatták.

A lakossági szükségletek kedvezőbb kielégítése érdekében az iparban végrehajtott államosítások után alakultak meg a nagykereskedelmi vállalatok is. Ezt követte a kiskereskedelem alapvető hálózatának kiépítése. Az új kereskedelmi hálózat kialakításában azonban nem vették eléggé figyelembe a különböző városrészek lakosságát, és így több helyen ellátatlan területek is keletkeztek. Különösen elmaradt az állami üzlethálózat a tanyavilágban, ahol kezdetben még földművesszövetkezetek sem gondoskodtak megfelelő mennyiségű áru forgalombahozataláról. Ezzel szemben jelentősen növekedett a városok, nagyobb községek forgalmi szerepe. A mezőgazdasági lakosság termelvényeit főként a városi piacokon értékesítette és ugyanakkor itt szerezte be szükséges élelmiszereket.

Az élelmiszerfogyasztás általános helyzete

A személyi fogyasztás általános keretén belül szoros kapcsolat áll fenn a tartós fogyasztási cikkek és élelmiszerek forgalmának arányában. Ebben a vonatkozásban nálunk a tervgazdálkodás időszaka óta három fejlődési stádium mutatható ki.

1948—1951 között az összes személyi fogyasztás nagymértékben növekedett. Ezt követően a beinduló nagyarányú beruházások korlátozólag hatottak a fogyasztásra. A mezőgazdaság fejlődése elmaradt az ipartól, több vonatkozásban visszaesés következett be, ami a fogyasztásban is éreztette hatását. Az első nagy beruházási terv teljesítése után lehetőség nyílt az életszínvonal fokozott emelésére és ezzel kapcsolatban nőtt az általános fogyasztás. Ez a tendencia még az 1956-os események következtében beállt termelési visszaesés mellett is megmaradt és azóta is állandóan fejlődik. 1955 óta nőtt a szolgáltatások igénybevétele, emelkedett az élelmiszerekre jutó feldolgozási, csomagolási és elosztási költség, ami hozzájárul az élelmiszerkiadások növekedéséhez.

Napjainkra jellemző, hogy az általános fogyasztás keretén belül az élelmiszerek aránya egyre jobban emelkedik, ami elsősorban a reáljövedelmek növekedésével kapcsolatos. Érdeemes megemlíteni, az élelmiszerfogyasztás szerkezeti változásait is. 1955-ig elsősorban a kalória mennyiség növekedett, és csak ezt követte az élelmiszerfogyasztás minőségi emelkedése. 1957. után bekövetkező emelkedéssel a kalória mennyiségi vonatkozásában csaknem azonos szintet értünk el a hasonló éghajlatú európai tőkés országokkal. A kalóriafogyasztás szerkezetében azonban még jelentős eltérések vannak. Magas a gabonafélékből és burgonyából származó kalória-érték aránya. Ilyen vonatkozásban közel azonos szinten állunk Csehszlovákiával és a Német Demokratikus Köztársasággal. Összességében a fejlett nyugateurópai és kevésbé fejlett déleurópai tőkés országok között foglalunk helyet.

Az élelmiszerfogyasztás terén a múltban igen nagy különbség volt a városi és falusi lakosság között. Nálunk a harmincas években a parasztság, a piacon értékesíthető állati eredetű élelmiszerekből, továbbá azokból melyeket vásárolni kényeszerült (pl. cukor) alig fogyasztott. Súlyosbította a helyzetet az a tény is, hogy a valószínű fogyasztás, a terméseredmények és a piaci kereslet függvénye volt.

A felszabadulás után lényegesen megnőtt a parasztság élelmiszerfogyasztásának mennyiségi és minőségi színvonala, de továbbra is fennállt a városi és falusi lakosság élelmiszerellátásának különbsége. A mezőgazdaság szocialista átalakításával azonban új fejezet kezdődött a parasztság élelmiszerellátásában. Egyre jobban kifejezésre jut a városi és falusi lakosság közötti kiegyenlítődés.

Az életszínvonal állandó emelkedésével az élelmiszerfogyasztás mennyisége és minősége is változik. Városi és falusi viszonylatban előtérbe kerülnek az állati termékek, az értékesebb zöldség és gyümölcsfélék. Fokozott szerephez jutnak az élelmiszeripari termékek, a tartósított és előrecsomagolt élelmiszerek.

A szocialista kereskedelmi hálózat, az élelmiszerek forgalma

A mezőgazdasági lakosság vásárlóerejének növekedésével már az ötvenes évek elején emelkedett az élelmiszeripari cikkek iránti kereslet. Közben az önellátó lakosság is egyre nagyobb mértékben szerezte be a napi élelmiszercikkeit is a központi árualapból. Ennek első eredményeként a kenyér és hús fogyasztás nagyarányú emelkedése következett be. A köztétetés, az üzemi konyhák elterjedése fogyasztási szokásváltozásokat okozott. Az új helyzet eredményeképpen kezdetben átmeneti, később több cikkből tartós hiány keletkezett, annak ellenére, hogy az áruk mennyisége évről évre felülmúlta az előző évben forgalomba hozott mennyiséget. A közellátási nehézségek idejében a kereskedelmi tevékenység elosztásos rendszerűvé vált, a bürokratikus formák sokszor megnehezítették az áru útját a termelőtől a fogyasztóhoz.

tóig ami minőségi romláshoz vezetett. Ennek következtében az erősen visszatartott magánkereskedelem, főleg a zöldség és gyümölcsfélék értékesítése terén határozott minőségi előnyökhöz jutott. Az áruellátásban lényeges javulás csak a kötelező beszolgáltatási rendszer megszűnése után keletkezett, amikor a kereskedelem szervezése megjavult és az áru útja gyorsabbá vált.

A II. ötéves terv kezdetekor már széleskörű kereskedelmi hálózat volt. *Az újabb élelmiszerüzleteket a még fennálló területi egyenetlenségek csökkentése és a mezőgazdasági lakosság jobb ellátása érdekében csaknem kizárólag a földművesszövetkezetek keretében a tanyaközpontokban, termelőszövetkezeti majorságokban létesítették* Az élelmiszerüzletek számának növekedésével 1965-ben az összes társadalmi tulajdonban levő üzlet 39%-a élelmiszer jellegű volt. 55%-a az állami kiskereskedelemhez, 45%-a a szövetkezeti élelmiszer üzlethálózatához tartozott (1. táblázat).

1. táblázat

A kiskereskedelmi hálózat egységeinek megoszlása 1960—1965 között

Év	Összes üzletek száma	Élelmiszer üzletek		
		állami	szövetkezeti	összes
1960	1230	263	156	419
1961	1231	272	176	448
1962	1217	269	190	459
1963	1218	268	195	463
1964	1244	296	222	491
1965	1237	266	220	486

A megyei élelmiszerfogyasztási viszonyok elsősorban a nagykereskedelmi vállalatlan keresztül haladó áruk mennyiségi és minőségi elemzésével állapíthatók meg. A nagykereskedelem árucikkeit helyi és megyén kívüli iparvállalatoktól, valamint a külkereskedelmi szervektől szerzi be. Az ipartelepek erős profilizálása következtében azonban a megyében termelt nyersanyagokból előállított késztermékek is gyakran távoli megyékből származnak.

Az élelmiszer nagykereskedelmi vállalatlan keresztül jutnak forgalomba az ún. alapvető élelmiszerek mint a zsír, zsírszalonna, étolaj, margarin, liszt, rizs, tésztafélék, cukor stb. A fentiek mellett igen jelentős a kiskereskedelmi vállalatok közvetlen beszerzése a helyi iparvállalatoktól, ami főként kenyér, péksütemény, tőkehús stb. forgalmára vonatkozik. A központi árualapból történő ellátás mellett nem hanyagolható el az az árumennyiség sem, amelyet a lakosság a helyi szabadpiacokon szerez be.

Az utóbbi öt év alatt a nagykereskedelmi hálózaton keresztül haladó alapvető élelmiszerek forgalmában nagyon jelentős emelkedés tapasztalható, ami több okra vezethető vissza. *Az életszínvonal emelkedésével bizonyos élelmiszerek fogyasztása határozottan emelkedett (cukor), más esetben lényegesen változtak a szokások és ennek megfelelően következett be a növekedés (szárastésztafélék), míg néhány cikk-nél főként a központi készletek nagyobb mértékű felhasználásában rejlik a változás oka* (2. táblázat).

2. táblázat

Az alapvető élelmiszerek központi árualapból való fogyasztásának változása
1950—1965 években
(Me = tonna)

Cikk	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index
1. Zsír-zsírzalonna	1160	1275	1478	1644	1745	1569	135,5%
2. Étolaj	132	143	168	188	241	247	187,1%
3. Margarin	141	161	176	201	236	270	191,5%
4. Finomliszt	7634	8441	9067	8768	8983	10876	142,4%
5. Rizs	12/3	1280	1124	1298	1310	1300	102,1%
6. Szárzészta	905	1002	1059	1161	1249	1116	123,3%
7. Cukor	7010	7951	7917	8767	9293	9712	138,5%

A táblázatból kitűnik, hogy az alapvető élelmiszerek fogyasztása folyamatosan emelkedett és felhasználását a terméseredmények sem befolyásolták lényegesen. A *zsír* és *zsírzalonna* fogyasztásánál feltétlenül figyelembe veendő, hogy a megye még alapvetően mezőgazdasági jellegű, ahol az önellátók nagy része saját szükségletét önmaga biztosítja. Ezért az emelkedés viszonylag mérsékelt. Ehhez ugyan hozzájárult az is, hogy 1965-ben a száj- és körömfájás következtében a központi készletből jóval kevesebbet fogyasztottak.

Az *étolaj* és *margarin* viszont évről-évre növekedő tendenciájú. Ebben egyrészt az ellátási viszonyok javulásának, másrészt az egészségügyi propagandának van szerepe, mely károsnak ítéli a túlzott zsírfogyasztást és a lakosság táplálkozási igényét az étolaj és margarin fogyasztása felé tereli. A *liszt*fogyasztás növekedése főként a falusi lakosság korábbi szokásának megváltozásával függ össze. Az egyéni gazdálkodás idejében a saját gabonából származó lisztből készülték a kenyerek és tészták, a termelőszövetkezetek létrejöttével, a kenyérgabona őrlési szokásainak megváltozásával a mezőgazdasági lakosság is a központi készletekből szerzi be lisztkészletét.

A *rizsfogyasztás* ugyan nem általánosan elterjedt, felhasználása mégis szoros kapcsolatban van a rendelkezésre álló áruállappal. A rizsből a megyei és országos vetésterület csökkenésével más élelmiszerekhez viszonyítva stagnálás következett be.

A *szárzészta* fogyasztásának növekedése főként a táplálkozási szokások változásával van összhangban. Az egyéni háztartásokban egyre kevesebb ún. gyúrt tésztákat készítenek. Ennél fogva ezeket a cikkeket a lakosság már szívesebben szerzi be az élelmiszerüzletekben, ami a központi árualapból való fogyasztás emelkedését vonja maga után.

A *cukorfogyasztás* növekedése a táplálkozási feltételek jelentős javulásával kapcsolatos. A cukor egyre növekvő mennyiségben mindennapi élelmiszerré vált, de a forgalom arányában a gyümölcsstermesztés eredményességével kapcsolatos szezonjelleg nyilvánul meg. A jó termésű években a befőzéshez felhasznált cukor mennyisége növekszik, míg rossz termés esetén visszaesik. Az évenkénti folyamatos emelkedést azonban döntő módon még ez sem befolyásolja. A konzervgyárak termelésének növekedésével párhuzamos, a háztartási befőzési kampány csökkenése, ami a jövőben a cukorfogyasztás egyenletességére vezet.

Az élelmiszernagykereskedelmi vállalat az alapvető élelmiszerek egy részét a megyén kívülről szerzi be. Az étolajat és a margarint a Budapesti Növényolajipari Vállalat szállítja. A lisztet csaknem teljes egészében a Csongrád megyei Gabonafelvásárló és feldolgozó Vállalat szolgáltatja. Még egy százalékot sem tesz ki a

Bács-Kiskunból származó liszt. Mivel a megye területén rizshántoló nem működik, így természetes, hogy a beszerzést más területekről kell biztosítani. Legfőbb szállító a dévaványai (kb. 60%-ban), valamint a budapesti hántoló malom (30—35%-ban). A minőségi csere folytán az országba kerülő importrizs 5—10%-át teszi ki a megyei fogyasztásnak. A cukor a mezőhegyesi, szolnoki, szerencsi és kaposvári cukorgyárból származik. A cukorfogyasztás zömét képező kristály és kockacukor nagyobb részét ugyan a Mezőhegyes és Szolnok szolgáltatják, de a termelési specializáció a kaposvári cukorgyár termékét is szükségessé teszi.

A központi árualapból való felhasználás növekedése általában az élelmiszerfogyasztás emelkedésére enged következtetni. *Mégis megállapítható hogy főként azokból az élelmiszerekből, melyek csak a központi készletekből szerezhetők be a felhasználás alacsony, és több cikknél elmarad az országos átlagtól.* Ez részben fogyasztási szokásokkal (margarin, étolaj, rizs), másrészt (cukor) a korábbi nagyobb mértékű lemaradással kapcsolatos (3. táblázat).

3. táblázat

A központi árualapok szerepe az országos és megyei fogyasztásban (1964)

(Me: kg)

Áru	Országosan egy főre jutó átlagos fogyasztás	Ebből a központi árualapból származik	
		országosan	Csongrád m.-ben
Zsír	20,0	9,6	2,82
Étolaj	1,3	1,3	0,44
Margarin	0,7	0,7	0,40
Liszt	131,6	108,4	91,42
Rizs	4,0	3,9	3,02
Cukor	29,3	28,7	21,42

A fenti táblázat elsősorban a központi készletekből való felhasználás különbségeit tünteti fel, és világosan kifejezi, hogy Csongrád megyében az önellátás még igen nagyfokú. Ez legjobban a *sertézsíradék* felhasználás különbségében mutatkozik. Lényegesen kisebb a központi készletből származó liszt is, míg a *cukorból* való lemaradás a cukorfogyasztás kisebb fokú elterjedésével kapcsolatos. Az országos és megyei fogyasztási viszonyok összehasonlítására érdemes a II. ötéves tervidőszak viszonylag kiegyenlített fejlődését vizsgálat tárgyává tenni (4. táblázat).

4. táblázat

A központi árualapból származó 1 főre jutó fogyasztás változása Csongrád megyében 1960—1965 között

(Me: kg)

Áru	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index 1960=100
Zsír	2,67	2,95	3,42	2,52	2,82	3,61	135,3
Étolaj	0,30	0,29	0,34	9,32	0,44	0,57	190,0
Margarin	0,32	0,29	0,33	0,34	0,40	0,62	194,0
Finomliszt	17,59	19,52	20,99	18,02	18,80	25,00	142,2
Rizs	2,93	2,96	2,60	3,00	3,02	2,98	101,7
Szárzattészta	2,08	2,31	2,45	2,68	2,88	2,55	122,6
Cukor	16,15	18,39	18,46	20,29	21,42	22,25	137,8

Az árutermelés emelkedésével a központi készletekből származó fogyasztás arányosan nőtt. Az 1960-ban nagyon alacsony színvonalon (16,1/kg) álló cukorfogyasztás öt év alatt közel 40%-kal emelkedett, de még mindig messze elmarad az országos fogyasztási átlagtól (29 kg).

Az egy főre eső rizsfogyasztás az egész tervidőszakban 3 kg körül, 25%-kal állt az országos szint alatt. Az ételmezési szint emelkedéséből ered a *finomliszt* iránti igény növekedése. A *margarin* fogyasztása kevésbé elterjedt, ezért a megyei átlag még mélyen az országos szint alatt áll, annak ellenére, hogy öt év alatt több mint kétszeresére emelkedett. Hasonlóképpen változott az *étolaj* fogyasztás is. A központi készletekből származó alacsony zsírfogyasztás a széles körben elterjedt sertéstartással kapcsolatos. A háztáji gazdaságok és egyéb állattartók saját használatukra évente kb 130 ezer vágósertést termelnek. Ezáltal a központi árualap felhasználására elsősorban a városi lakosság tart igényt. A falvakban az összes árualap alig 8—10%-a kerül felhasználásra.

Az élelmiszerfogyasztás változása jut kifejezésre az olyan termékek felhasználásában is, melyek részben a megyei iparvállalatoktól közvetlenül, másrészt a központi árualapból származnak, de forgalmuk a nagykereskedelmi vállalatok közbeiktatása nélkül történik. Ezek közül a legjelentősebbek a kenyér, péksütemények, hús és húskészítmények, vágott baromfi, tej és tejtermékek (5. táblázat).

5. táblázat

A kenyér, hús, baromfi, tojás, tej és tejtermékek központi árualapból való fogyasztásának változása 1960—1965 között

Áru	Me.	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index
Hal	to.	359	506	586	750	888	896	206,0
Kenyér	to.	34 867	32 313	35 299	35 659	32 972	33 670	96,6
Péksütemény	1000 db	43 194	43 197	44 850	44 947	50 152	52 611	121,8
Hús-húskészítmény	to.	4 912	5 434	5 796	6 161	6 390	6 676	135,9
Baromfi	to.	69	199	199	143	226	158	228,9
Tojás	1000 db.	4 383	5 039	5 910	6 847	8 722	8 582	195,8
Tej	100 lit.	8 860	11 298	12 760	12 209	14 002	16 027	180,8
Vaj	to.	346	335	374	420	461	466	134,7
Sajt	to.	226	264	311	298	410	417	184,5

A fenti áruk forgalma csaknem állandónak vehető népesség mellett is sokat változott. Az értékesebb, koncentráltabb tápanyagok iránti igény növekedésével csökkent a kenyérfogyasztás, ami főként azért feltűnő, mert közben a falusi lakosság körében a központi árualapból való vásárlás emelkedett. A kenyér csökkenésével ellentétben viszont főként 1962. óta nagy arányokban emelkedett a péksütemény fogyasztás.

A hús és húskészítmények fogyasztása az árpolitikai intézkedések ellenére is tovább emelkedett, de a jelentkező igényeket nem mindig sikerült teljes mértékben kielégíteni. Közben állandóan növekedett a halfogyasztás. Fejlődését kezdetben a tőkehús hiány segítette elő, később a halgazdaságok egyre nagyobb mennyiségben piacra kerülő árúja hatott kedvezően.

Kétszeresére emelkedett a központi árualapból származó baromfi- és tojás-

fogyasztás. A tojás főként a téli hónapokban játszik döntő szerepet, amikor a jóval magasabb szabadpiaci árak a vásárlókat a központi árualap felhasználásához vezetik.

A tej és tejtermékek, sajt, vaj stb. forgalma az állandó emelkedés mellett sem mondható kielégítőnek. Az egy főre jutó összes tejfogyasztás országos viszonylatban (1965-ben 131 l) is alacsony, Csongrád megyében még ennek 80%-át sem éri el. Ugyanakkor jelentős tejtermelő országokban csaknem kétszer akkora az egy főre jutó fogyasztás mint nálunk (Dániában 257 l, Lengyelországban 229 l, Ausztriában 200 l, Franciaországban 171 l. A tej központi készletekből való fogyasztása csak Szegeden éri el a 90%-ot, a többi városban 50% alatti, míg a falvakban az egyéni termelők és háztáji gazdaságok biztosítják a szükségletek kielégítését. Ez mutatkozik meg a nagyon alacsony egy főre jutó fogyasztást ábrázoló táblázatból. 1965-ben a megyei központi árualapból származó tej kereken 37 liter volt. A sajt- és vajellátás viszont 92—95%-ban a központi árualapból származik. Az egy főre jutó fogyasztás átlaga alacsony. Vajból országos viszonylatban 1,6 kg jut (6. táblázat).

6. táblázat

A központi árualapból származó 1 főre jutó főbb élelmiszerek fogyasztásának változása 1960—1965 között

Áru	Me.	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index
Hal	kg	0,83	1,17	1,36	1,73	2,04	2,05	247,0
Kenyér	kg	81,33	74,73	81,71	82,62	76,00	77,15	96,0
Péksütemény	db	99,00	99,00	103,00	104,00	116,00	120,00	122,0
Hús-								
húskészitm.	kg	11,32	12,50	13,14	14,26	14,79	15,35	135,6
Baromfi	kg	0,16	0,46	0,33	0,46	0,52	0,36	225,0
Tojás	db	10,40	11,65	13,68	15,85	20,29	19,73	189,7
Tej	lit.	20,41	26,13	29,54	28,26	32,41	36,84	180,5
Vaj	kg	0,79	0,77	0,87	0,97	1,07	1,07	135,5
Sajt	kg	0,52	0,61	0,72	0,69	0,95	0,96	184,7

Összehasonlító adatok alapján megállapítható, hogy a központi árualapból származó élelmiszerek aránya általában az országos átlag alatt van (7. táblázat).

7. táblázat

A központi árualapok szerepe az országos és megyei fogyasztásban (1964)

Áru	Országosan egy főre jutó átlagos fogyasztás	Ebből a központi árualapból származik	
		országosan	Csongrád m.-ben
Hús	37,9	23,2	15,35
Hal	1,8	1,2	2,04
Baromfi	10,9	1,7	0,52
Tojás	10,0	2,8	1,02
Tej	99,5	46,1	36,84
Vaj	1,6	1,4	1,07

Az országos átlag alatti mennyiségben származó hús, a viszonylag széleskörű sertéshízalás, valamint a szabadpiaci beszerzések következménye. A halfogyasztás országos átlag feletti értéke viszont a húsellátásban olykor mutatkozó kielégítetlenség

által keletkezik. A csekély árubaromfogyasztás, a háztáji és egyéb gazdaságok nagyarányú szabadpiaci értékesítésével kapcsolatos, míg a kisebb értékű tej és tejtermékfogyasztás főként a mezőgazdasági lakosság eltérő táplálkozási viszonyaiban gyökerezik.

A táplálkozási szokások megváltozása és a drágább értékesebb élelmiszerek iránti kereslet tükröződik az *édesipari áruk* fogyasztásának emelkedéséből. Az ide tartozó áruk, (cukorkák, csokoládé, és édesipari lisztes áruk) teljes egészében a központi árualapból kerülnek fogyasztásra. Öt év alatt több mint kétszeresére emelkedett a *csokoládéfogyasztás* és közel 60%-os a *teasütemények, kekszek, kétszersültek* növekedése. *A lakosság jövedelmének emelkedésével a korábban luxus cikkeknek számító édesipari termékek rendszeres fogyasztási cikkeké váltak.* A háztartások a munkaigényesen előállítható tészták helyett szívesen vásárolnak készárukat. Az értékesebb és drágább élelmiszerek felé való eltolódást fejezi ki az alábbi táblázat.

8. táblázat

Az édesáruk forgalmának változása 1960—1965 között

(Me = tonna)

Áru	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index
Cukorka	818	762	845	933	979	1023	125,0
Csokoládé	261	266	335	400	472	540	206,9
Lisztesáru	623	651	719	821	904	993	159,4

A kereskedelmi áruforgalom jelentős emelkedése ellenére az egy főre jutó édesáru fogyasztás alacsony. A falusi, de főként a külterületi mezőgazdasági lakosság fogyaszt keveset. Kiseb mértékű befolyásoló tényezőként hat a gyéribb üzlet-hálózat is (9. táblázat).

9. táblázat

Az édesáruk egy főre jutó forgalmának változása 1960—1965 között

(Me = kg)

Áru	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index
Cukorka	1,88	1,76	1,95	2,16	2,25	2,34	124,5
Csokoládé	0,60	0,61	0,77	0,92	0,99	1,23	205,0
Lisztesáru	1,43	1,50	1,66	1,88	2,08	2,27	159,0

A kereskedelmi áruk összetételében legnagyobb változást a *konzerváruk* forgalmának növekedése okozta. Erre, a nők fokozottabb munkába állásával természetes igény mutatkozott, amelyet a konzervipar viszonylag nagy választékával igyekezett kielégíteni.

Különösen nagy kereslet állt elő a *félkész és kész ételek* iránt, de emelkedett a *húskonzervek* iránti igény is. *Az alkoholmentes üdítőkből* öt év alatt közel két és félszeresére nőtt a fogyasztás. A hazai konzervipari készítmények nagyobb változottságával csökkent a külföldi halkonzervek iránti igény. A csökkenő *paradicsom-*

konzervfogyasztás viszont nem természetes jelenség. A városi lakosság igénye a paradicsom konzerv iránt emelkedett, de ezt a kereskedelem nem elégíti ki, mivel a konzervgyár termékeinek túlnyomó része az ország egyik területére és exportra kerül (10. táblázat).

10. táblázat

A konzervárúk forgalmának változása 1960—1965 között

(Me = tonna)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index 1960= 100
Gyüm. szörp	277	391	405	515	580	659	237,9
Befőtt	97	115	121	150	212	202	208,2
Vegyesíz	248	250	222	237	280	268	108,1
Jam	131	155	168	228	279	304	232,1
Főzelék	182	227	356	398	499	422	231,9
Paradicsom	169	228	279	207	247	134	79,3
Húskonzerv	107	157	190	200	294	378	353,3
Halkonzerv	45	51	49	63	69	53	117,8
Külf. halkonz.	23	24	13	28	28	18	78,3
Ételkonzerv	69	108	165	214	214	237	343,4

A kereskedelem a kizárólag központi készletekből származó konzerveket az ország különböző részein fekvő gyárhoz veszi át. A megye ellátásában a helyi gyár csak 45—50%-kal részesedik, bár ez a termelésnek csak 6—7%-át köti le. A többi konzervet a békéscsabai, kecskeméti, nagykőrösi, kalocsai, paksi, hatvani, budapesti, néha még a nyíregyházi és szigetvári gyárak szolgálják.

A Budapestre specializált mirelit gyártás kivételével — mely a forgalomba hozatalhoz megfelelő hűtlánccal rendelkezik —, a többi konzervipari termék felesleges szállítása jobb szervezéssel jelentős mértékben csökkenthető lenne.

Bár a fenti táblázat a konzervkereskedelem jelentős emelkedéséről számol be, az egy főre eső fogyasztást vizsgálva mégsem kielégítő a helyzet. Csak a főzelék és húskonzervfogyasztás átlaga közelíti meg az 1 kg-ot, ami pl. az összes zöldség (78 kg) vagy húsfogyasztáshoz (51 kg) mérten rendkívül csekély.

A viszonylag csekély átlagok kialakulásához a magasabb árszínvonal is hozzájárult. Ezért a vásárlók, főként a hús és halárúk beszerzésétől tartózkodtak. Területenként is nagyon eltérő a fogyasztás mennyisége. A forgalomba kerülő összes konzerv 80—85%-át Szegeden és a többi városban fogyasztják. Ezzel szemben a nagyszámú mezőgazdasági népesség a falun alig, a tanyákon egyáltalán nem vásárol konzervet. Zöldségkonzervekből még a városokban is csekély a háztartási fogyasztás, ezért a forgalomba kerülő árú 90—95%-a az üzemi étkeztetést szolgálja. Ezzel szemben az összes konzervből a háztartási húskonzervfogyasztás 45—50%-os (11. táblázat).

Érdemes említést tenni a népelelmezési cikkek kiegészítőjeként szereplő *déli-gyümölcsök* forgalmáról. A citrom kivételével időszakos jellegűek és a forgalomnak csak kis részét képezik. Az általános életszínvonal emelkedéssel párhuzamosan azonban a fogyasztási igény nagyobb mértékben nő, mint azt a kereskedelem kielégítené. Ezért, bár a behozatal 5 év alatt több mint kétszeresére emelkedett gyakran hiány állt fenn (12. táblázat).

11. táblázat

A konzervárak egy főre jutó forgalmának változása 1960—1965 között

(Me: kg)

Áru	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index 1960= 100
Gyüm. szörp	0,64	0,90	0,94	1,19	1,34	1,51	236,0
Befőtt	0,22	0,27	0,28	0,35	0,49	0,46	209,2
Vegyesíz	0,57	0,58	0,51	0,55	0,64	0,61	107,1
Jam	0,30	0,36	0,39	0,53	0,64	0,69	230,0
Főzelék	0,42	0,52	0,82	0,92	1,15	0,96	228,6
Paradicsom	0,39	0,53	0,64	0,48	0,57	0,31	79,5
Húskonzerv	0,25	0,36	0,44	0,46	0,68	0,87	348,0
Halkonzerv	0,10	0,12	0,11	0,15	0,16	0,12	120,0
Külf. halkonz.	0,05	0,06	0,03	0,06	0,06	0,04	80,0
Ételkonzerv	0,16	0,25	0,38	0,50	0,49	0,54	338,0

12. táblázat

A déligyümölcsök forgalmának emelkedése 1960—1965 között

(Me = tonna)

Áru	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index 1960= 100
Citrom	3200	3460	5220	4800	5910	6620	206,0
Narancs							
mandarin	1200	1220	2528	2820	3310	2530	210,0
Füge	120	140	120	100	364	222	185,0
Mazsola	110	120	145	170	237	253	230,0

Az élelmiszerek között mennyiségileg ugyan csekély szerepet betöltő *fűszerfélék és élvezeti cikkek* nagy értéküknél fogva fontos kereskedelmi tényezők. A paprika és borsfogyasztás enyhe emelkedése a húspari termékek növekedésével arányos. Szélesebb körben vált általánossá a teafogyasztás, ami az áruforgalom két és félszeresére való emelkedését eredményezte. A kávéfogyasztás nagyarányú növekedése országos jelenségnek tekinthető. Csongrád megyében a forgalomba kerülő kávé mennyisége 5 év alatt közel tízszeresre nőtt. Általános elterjedéséhez kétségtelenül hozzájárult a főzési technológia megváltozása is. A gőzöléses eljárás nagymértékben növelte a fogyasztók számát és további terjedése is bizonyosnak látszik (13. táblázat).

13. táblázat

A fűszerfélék és élvezeti szerek fogyasztásának változása 1960—1965 között

a) összes fogyasztás

Áru	Me.	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index
Paprika	q	108	131	121	147	137	155	143,5
Bors	q	253	355	389	405	451	456	129,2
Babkáv	q	238	321	587	957	1479	2169	911,3
Tea	q	88	105	129	158	164	195	222,5

b) az egy főre jutó fogyasztás

Áru	Me.	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Index 1960= 100
Fűszer								
paprika	g	0,25	0,30	0,28	0,34	0,32	0,36	144,0
Bors	g	0,08	0,08	0,09	0,09	0,10	0,10	125,0
Babkávé	g	0,05	0,07	0,13	0,22	0,34	0,50	1000,0
Tea	g	0,02	0,02	0,03	0,04	0,05	0,04	250,0

Az élelmiszerfogyasztás alakulását a nagykereskedelmi hálózaton, valamint az egyéb ellenőrzött szerveken keresztül haladó áru csak részben fejezi ki. Bár az előzőekből kitűnt, hogy a központi árukészletekből való fogyasztás állandóan emelkedik, továbbra is fontos szerepe van a paraszti önellátásnak, valamint a szabadpiaci forgalomnak. Az áruterelés fokozott emelkedése a központi készletekből származó fogyasztás felé vezet. Ennek aránya azonban területenként nagyon eltérő.

A kereskedelmi szerveken keresztül haladó élelmiszerek aránya legnagyobb a városokban, de megállapítható, hogy a mezőgazdasági lakosság igénye is állandóan nő. Vásárlóerejének növekedését a jelen fejlődési állapotban még főként a tartós fogyasztási cikkek kötik le, míg az élelmiszerek közül elsősorban azokat vásárolja, melyek csak a központi árualapból szerezhetők be. Ez jut kifejezésre a kiskereskedelmi forgalmon keresztül áramló termékek növekedésében. Az egy lakosra jutó élelmiszerforgalom 1960 óta (1,733 Ft) egyenletesen emelkedik (1965-ben 2,530 Ft). A nagyobb fokú önellátás következtében kisebb az országos átlagnál és területenként nagyon eltérő. A mezőgazdasági jellegű településekben alacsony, míg a túlnyomóan ipari és egyéb nem mezőgazdasági dolgozókat tömörítő Szegeden a legnagyobb (14. táblázat).

14. táblázat

Az 1 főre jutó bolti élelmiszerfogyasztás különbsége 1964-ben

Csongrád megye	2,379
Csongrád	2,237
Makó	2,491
Hódmezővásárhely	2,740
Szentes	2,978
Szeged	3,634
Országos átlag	2,977

Érdemes megemlíteni, hogy a csaknem kizárólagos mezőgazdasági jellegű Csongrád élelmiszerforgalma alacsonyabb a megyei átlagnál. Az ipari lakosság arányának növekedése jut kifejezésre Hódmezővásárhely és Szentes fogyasztási viszonyában.

A forgalom alakulását a városok szívó hatása is befolyásolja. Jelenleg a megyei forgalom 74%-a a városokra jut. A mezőgazdasági fogyasztók is — annak ellenére, hogy az árúllátás falun csaknem azonos — szívesebben vásárolnak a nagyobb városi üzletekben, ennél fogva a városok aránya évi átlagban 0,2%-kal nő.

A kereskedelem irányító szerveire vár az a feladat, hogy fokozott figyelemmel kísérjék az élelmiszertermelés és fogyasztás viszonyát. biztosítsák az igényeknek megfelelő élelmiszereket, sőt a helyes fogyasztás érdekében hatékonyabb propaganda-

munkát végezzenek. Figyelembe kell venni, hogy a szocialista mezőgazdaság megerősödésével a helyi árualapok fokozatos csökkenésével a kereskedelem iránti igények nőnek. Az új gazdasági mechanizmus érvényre juttatásával a piac értékítélő hatása nagyobb lehetőségeket teremt a kínálat növelésében és nagyobb szabadságot biztosít a kereskedelem számára a helyi árualapok feltárásához. *A kereskedelem aktívabbá válása növeli a városi és falusi lakosság élelmiszerekkel való jobb ellátását.*

IRODALOM

- [1] KSH. Csongrád megye statisztikai évkönyvei (1959—1966) Szeged.
- [2] KSH. A magyar élelmiszeripar. Bp. 1962.
- [3] KSH. A lakosság fogyasztása 1960—1964. Bp. 1966.
- [4] KSH. Mezőgazdasági adattár I. II. Bp. 1965.
- [5] Időszaki Közl. Belkereskedelem. Bp. 1965.
- [6] Csongrád—Bács-Kiskun megyei FÜSZÉRT Vállalat 1960—1965. évi forgalmi adatai.
- [7] Csongrád megyei Kiskereskedelmi Vállalat 1960—1965 évi forgalmi adatai.
- [8] Szegedi Élelmiszerkiskereskedelmi Vállalat 1960—1965. évi forgalmi adatai.

ОТНОШЕНИЕ ПРОИЗВОДСТВА ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ С ТОРГОВЛЕЙ ПРОДУКТАМИ ПИТАНИЯ В КОМИТАТЕ ЧОНГРАД

К. Мохоли

Центр комитета Чонград с давних веков выполняет роль важной транзитной торговли. При капиталистическом переобразовании сельского хозяйства главнейшими продуктами торговли продуктами питания были зерна, животные, алкоголь, мука, салями и жир.

Во время между двумя мировыми войнами внешняя торговля продуктов питания переживала период подъема. Государство в большой мере поддерживало экспорт красного перца, повысился и экспорт лука и фруктов. Оживление торговли домашней птицей показывает формирование двух экспортных предприятий. Однако вследствие экономического кризиса частная торговля продуктами питания получила семейный характер.

После освобождения социалистическая торговля только с национализацией предприятий получила развитие. Новая торговая сеть установилась в городах главным образом по государственным организациям. С времен планового хозяйства в отношении оборота продуктов питания и предметов потребления различается три стадии развития. а) 1948—1951 гг. личное потребление повысилось. б) 1951—1954 гг. развитие сельского хозяйства отставало от развития промышленности и во многом отношении показалось падение, что повлияло на потребления. в) В наши дни во всеобщем потреблении процент пищевых продуктов все более повышается. В изменении потребления пищевых продуктов место увеличения качественной калории характернее стало качественное повышение. Все более исчезает различие в потреблении пищевых продуктов между городами и деревнями.

Во второй пятилетке оборот т. н. основных пищевых продуктов производящихся из основы центрального товара (как жир, масло, мука, рис, сахар) в большой мере повысился.

Изменение связано с одной стороны с повышением жизненного уровня, с другой с изменением потребительских привычек. На потребление главнейших пищевых продуктов не влиял значительно даже валовой сбор.

Почти два раза увеличилось потребление молока, сыра, яйца и домашней птицы, производящихся из центральной товарной основы. Мясной продукт и мясное изделие увеличились с 35%, пока потребление хлеба уменьшилось. Последнее явление показывает рос запроса на более концентрированные товары, потому что покупка населения деревней из центральной товарной основы повысилась.

Вследствии самопроизводной роли приусадебного хозяйства и широкого оборота рынка пропорциональность пищевых продуктов, производящихся из центральной товарной основы в комитате ниже среднего по стране.

Изменение обычаев в питании спрос на дорожные и ценные продукты отражается в повышении потреблении кондитерских изделий. За пять лет потребление шоколада больше чем два раза повышалось, и 60%-ое повышение показывается в потреблении печень.

Запросы консервных товаров повысились более чем 120%. Покупка мясных консервов с 253%, а других пищевых консервов с 243% повысилась.

С 100% повысилось и потребление южных фруктов, служащие дополнительными к питанием населения. Потребление кофе из вкусовых веществах повысилось на десять раз, что чрезвычайное явление. Расход купленных пищевых продуктов на душу ниже среднего по стране, только Сегед и Сентеш выше среднего по стране. На оборот продуктов сильное влияние оказывает переселение в городах. 74% оборота комитата попадёт на пять городов.

Перед органами торговли стоят важнейшие задачи. Введение нового механизма в народном хозяйстве создает большие возможности ростить предложения и предоставить большие возможности для раскрытия основы товаров. Активная торговля расширяет снабжение пищевыми товарами населений городов и деревней.

ÜBER DIE BEZIEHUNGEN ZWISCHEN LEBENSMITTELERZEUGUNG UND LEBENSMITTEL-HANDEL IM KOMITAT CSONGRÁD

Von

K. Moholi

Der zentrale Teil des Komitates Csongrád hat seit Jahrhunderten eine wichtige Durchgangshandel-Rolle inne. Im Laufe der kapitalistischen Umwandlung der Landwirtschaft waren die Hauptartikel des Lebensmittelhandels; Getreide, Lebend—Vieh, Alkohol, Mehl, Salami und Schmalz.

In der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen hatte der Lebensmittel-Aussenhandel erheblichen Aufschwung genommen. Der Paprika-Export wurde vom Staate weitgehend unterstützt, auch der Export an Zwiebeln und Obst stieg. Das Aufleben des Geflügelhandels war angezeigt durch die im Komitat eingerichteten beiden Export-Unternehmen. Der Lebensmittel-Kleinhandel dagegen hatte infolge der Wirtschaftskrisen familiären Charakter angenommen.

Nach der Befreiung (1945). konnte die Entwicklung des sozialistischen Handels erst nach der Verstaatlichung der Grosshandels-Unternehmen in Angriff genommen werden. Das neue Handelsnetz wurde in den Städten hauptsächlich in staatlicher, und in den Dörfern und Gemeindezentren in landwirtschafts-genossenschaftlicher Organisation ausgebaut.

Seit dem Beginn der Planwirtschaft sind im Umlaufverhältnis der Dauer-Gebrauchartikel und der Lebensmittel drei Entwicklungsstadien zu unterscheiden: *a.* Während der Zeit von 1948. bis 1951. stieg der gesamte persönliche Konsumtionsbedarf. *b.* In den Jahren 1951—1954. blieb die landwirtschaftliche Entwicklung hinter der Industrie zurück und es kam in verschiedener Hinsicht zu einem Rückfall, was sich im Nachlassen der Konsumtion bemerkbar machte. *c.* Für unsere Tage ist charakteristisch, dass im Rahmen des allgemeinen Verbrauchs das Verhältnis der Lebensmittel immer mehr ansteigt. In der strukturellen Veränderung der Lebensmittelkonsumtion ist anstatt der erhöhten Kalorienmenge der qualitative Anstieg kennzeichnend. Der im Lebensmittelgenuss zwischen Stadt- und Landbevölkerung bestehende Unterschied wird ständig undeutlicher.

Im Laufe des II. Fünfjahrplanes ist der Umsatz der aus dem Zentral-Warenbestand kommenden und das Grosshandelsnetz passierenden, sog. grundsätzlichen Lebensmittel (Fett, Speiseöl, Margarine, Mehl, Reis, Zucker) erheblich gestiegen. Der Umschwung hängt einerseits mit der Hebung des Lebensniveaus, und andererseits mit der Wandlung der Verbrauchsgewohnheiten zusammen.

Die Verwendung der grundlegenden Lebensmittel wurde selbst durch die Ernteergebnisse nicht wesentlich beeinflusst.

Auf fast das Zweirache hat sich der Verbrauch der aus dem zentralen Warenfonds stammenden Geflügel, Eier, Milch und Käse erhöht. Fleisch und Fleischwaren werden um 35% mehr verzehrt, während der Brotbedarf gesunken ist. Die letztere Erscheinung zeigt die erhöhte Nachfrage nach konzentrierteren Nährstoffen an, um so mehr, als inzwischen der Einkauf der ländlichen Bevölkerung aus dem zentralen Warenfonds zugenommen hat.

Infolge der starken Selbstversorgerrolle der Hausumgebungs-Wirtschaften, sowie des ausgedehnten Freimarktumsatzes hat sich das Komitatsverhältnis betreffs der aus dem zentralen Warenbestand stammenden Lebensmittel gegenüber den Landesdurchschnitt verringert.

Die Veränderung der Ernährungsgewohnheiten, die Nachfrage nach teureren und wertvolleren Lebensmitteln spiegelt sich in der Erhöhung des Verbrauches von Erzeugnissen der Süßwarenindustrie. Innerhalb von fünf Jahren ist die Schokoladenkonsumtion auf mehr als das Doppelte und der Verbrauch an Teegebäck und Keksen um nahezu 60% gestiegen.

Der Verbrauch an Konserven ist um über 120% erhöht, es werden z. B. um 253% mehr Fleischkonserven und 243% mehr Speisekonserven gekauft.

Einen 100-prozentigen Anstieg hat auch der Verbrauch der als Ergänzung der Volks-Lebensmittelartikel fungierenden Südfrüchte erfahren. Die Erhöhung des Verbrauches von Gewürzen und Genussmitteln, wie z. B. des Kaffees, auf das Zehnfache ist eine aussergewöhnliche Erscheinung. Die Lebensmittelkonsumtion an Ladenprodukten pro Kopf liegt unter dem Landesdurchschnitt, lediglich Szeged und Szentes übertreffen das Landesniveau. Die Gestaltung des Umlaufs wird weitgehend durch die starke Saugkraft der Städte beeinflusst, 74% des Komitatsverkehrs entfallen auf fünf Städte.

Der steuernden Organe des Handels harren wichtige Aufgaben. Mit der Geltbarmachung des neuen Wirtschaftsmechanismus wird die wertende Wirkung des Marktes grössere Möglichkeiten für die Erhöhung des Angebotes schaffen und dem Handel grössere Freiheit zur Erschliessung der lokalen Warenbestände sichern. Die Aktivisierung des Handels wiederum steigert die bessere Versorgung der Stadt- und Landbewohner mit Lebensmitteln.